

Древни учитељи Цркве о Хиљадугодишњем царству Исуса Христа

Садржај:

Свештеномученик Папије Јерапољски, Објашњења речи Господњих.....	2
Св. апостол Варнава, Посланица.....	3
Св. мученик Јустин Философ, Разговор с Трифоном Јудејцем.....	4
Свештеномученик Иринеј Лионски, Против јереси.....	6
Свештеномученик Иринеј Лионски, О тиранском царству антихриста	14
Свештеномученик Иполит Римски, Тумачење књиге пророка Данила	15
Блажени Лактанције, Божанствене установе	16
Свештеномученик Методије Патарски (Олимпски), Пир десет дева.....	17
Свети Јован Дамаскин, О времену (веку).....	22
В. А. Капитанчук, Свети оци о Хиљадугодишњем царству.....	23

Свештеномученик Папије Јерапољски

Објашњења речи Господњих

(одломак)

1. Тада ће (сва) творевина, обновљена и ослобођена, донети мноштво плодова сваке врсте, кроз росу небеску и изобиље земаљско. То говоре Презвитери (Старци), који су видели ученика Господњег Јована, што су они чули од њега да говори, да је у она времена Господ учећи говорио:

2. „Доћи ће дани у које ће виноград рађати, имајући сваки десет хиљада чокота, и сваки чокот десет хиљада лоза, и свака лоза десет хиљада гранчица, и свака гранчица десет хиљада гроздова, и сваки грозд десет хиљада зрна, и свако зрно даће двадесет пет метрита вина (*1 метрит=144 чаше=24 литра*). 3. И кад се буде брао неки од тих великих гроздова, други ће великим гласом говорити: Ја сам најбољи грозд, одабери мене; благослови кроз мене Господа.

Такође и зрно пшенично рађаће десет хиљада влатова, и сваки влат имаће десет хиљада зрна, и свако зрно имаће по пет билибра (*=10 фунти*) чистог брашна. И све ће дрвеће и биље давати плодове и гране са том истом складношћу и сразмером. И све ће животиње употребљавати храну коју даје земља; доћи ће дани и (животиње) ће се слагати међусобно и биће послушне људима пуном послушношћу.“

4. А ово писмено потврђује Папије, који је био слушалац Јована (апостола), а пријатељ Поликарпов, древни муж, у четвртој од својих књига, јер постоје пет књига које је он саставио. (Евсевије, *Црквена историја* III, 39, 1)

5. Ово је за веровање онима који верују. И каже се, да Јуда издајник, који није веровао, питао је: како ће бити ови родови од Господа? Господ му је рекао: Видеће који достигну до оних времена.“ (Иринеј Лионски, *Против јереси* V, 33, 3-4)

Св. апостол Варнава

Посланица

XV:

1. А још и односно суботе, написано је у десет заповести, које је говорио на гори Синају (Бог) Мојсију у лице: „И осветите суботу Господњу чистим рукама и чистим срцем“. 2. И на другом месту каже: „Ако синови моји сачувају суботу, онда ћу метнути милост моју на њих“.

3. О „суботи“ се каже у почетку стварања (ово): „И створи Бог у шест дана дела руку Својих, и сврши у седми дан, и почину у њему и освети га“. 4. Обратите пажњу, децо, шта каже овим: „заврши за шест дана“. Каже ово: да ће за шест хиљада година довршити Господ сав свет, јер код Њега дан значи хиљаду година. То ми сам Он сведочи говорећи: „Гле, дан Господњи биће као хиљаду година“. Дакле, децо, „у шест дана“ то јест у шест хиљада година довршиће се свет. 5. „И почину (Бог) у дан седми“. Тиме (хоће) да каже: када дође Син Његов и укине време оног безаконика, и када буде судио безбожнике и променио сунце и месец и звезде, тада ће с правом (добро) починути у седми дан.

6. Тако, на крају, говори: „Осветићеш је чистим рукама и чистим срцем“. Ако пак дан који Бог освети може неко сада осветити, будући чист срцем, онда смо ми сасвим у заблуди. 7. А ако не (можемо сада), онда ћемо га осветити тада када с правом (добро) починемо, када то будемо могли, (када) сами будемо оправдани и задобијемо обећање, и (када) не буде више безакоња, него ће све од стране Господа бити учињено, тада ћемо га моћи осветити, будући претходно сами освећени.

8. На крају, пак, вели им (Бог): „Не подносим више младине и суботе (њихове)“. Гледајте како каже: Нису ми угодне садашње суботе, него она коју сам створио, у којој, починувши од свега, учинићу почетак осмога дана, то јест почетак другог света. 9. Зато ми и проводимо осми дан у радости, у који је Исус васкрсао из мртвих, и јавивши се (ученицима) узнео се на небеса.

Св. мученик Јустин Философ

Разговор с Трифоном Јудејцем

80. - Већ сам ти рекао, господине мој, одговори на ово Трифон, да ти свакако настојиш себе да осигураш строгим цитирањем Писма. Кажи ми, да ли ви заиста признајете да ће то место Јерусалима бити поново обновљено и да ли се стварно надате да ће се народ ваш сабрати и блаженствовати са Христом, заједно са патријарсима, пророцима и верницима из нашег народа, једнако са нашим прозелитима пре доласка вашег Христа? Или си прибегао овом признању да би се показао као победник у овоме спору?

- Нисам толико нечастан, Трифоне, одговорих ја, па да говорим другачије од онога што мислим. Ја сам ти већ објаснио да и многи други признају то, као што сте и ви уверени да ће се то све догодити. Уосталом, као што сам ти већ казивао, постоје многи хришћани са веома чистим и побожним настројењем који не признају то. А што се тиче оних који се само називају хришћанима, а у самој ствари су безбожни и нечастиви јеретици, ја ћу ти показати да они уче у свему богохулно, безбожно и безумно. Али, да би сте ви знали и били сигурни да ја не говорим овако само пред вама – изложићу у књизи, колико ми силе моје дозволе, сав овај наш разговор; у њој ћу записати ове исте мисли које пред вама износим. Јер није ми намера да следујем људским учењима или да угађам човеку, него Богу и његовом учењу. Ако ви сусретнете такве људе који се називају хришћанима, а не признају ово па чак се охрабре и да похуле на Бога Авраамовог, Бога Исааковог и Бога Јаковљевог, ако не признају васкрсење мртвих и верују да ће душа њихова после смрти тога момента бити узета на небо, ви их слободно не сматрајте хришћанима, исто као што и сваки здравомислећи човек неће за Јудејце признати Садукее, или неку од сличних секти, Генисте, Меристе, Галилејце, Јелиниане, Фарисеје и Ваптисте (немојте се узрујавати ако ја говорим оно што мислим) – Јудејци и деца Аврамова само уснама и именом славе Бога, а срцем, како сам Бог сведочи, далеко су од њега. А ја и остали здравомислећи у свему хришћани, знамо да ће бити васкрсење тела и хиљадугодишње славље у Јерусалиму које ће се устројити, украсити и узвисити, како тврди Језекиљ, Исаија и други пророци.

81. – Исаија овако сведочи о поменутом хиљадугодишту: „Биће ново небо и нова земља и што је било неће се помињати и неће доћи у срце човеку, него ће они на њој наћи радост и весеље у томе што ја чиним; Ја чиним Јерусалим мојим весељем и народ мој ће бити радостан и радоваће се због Јерусалима и народа мога. Више нећете чути на њој плач, нити вапај, нити ће бити старца и младенца и оних који неће испунити своје време; јер младић ће имати сто година, а грешник који умире – сто година и биће проклет. Они ће саградити куће и сами ће живети и засадиће виноград и сами ће јести плод његов и пиће вино од њега. Неће бити да једни саде и живе, а други да једу; као дани дрвета живота биће дани народа мога, дела њиховог труда ће се умножити. Моји изабраници неће се трудити узалудно, нити ће рађати децу за проклетство: јер они ће бити семе праведничко и благословено Господом и унуци њихови биће са њима. И ја ћу, пре но што ме позову, услишати их; док они још буду говорили ја ћу их питати: шта је то? Тада ће вукови и јагањци пасти заједно и лав ће као и бик јести сламу, а змије – земљу, као хлеб. Неће они

чинити зла, ни истребљења на гори светој, говори Господ“ (Ис. 65:17-25). Из реченог: „Као дрво живота биће дани народа мога, дела трудова њихових“, наставих ја, ми схватамо и подразумевамо да се овде на тајновит начин указује на хиљадугодиште. Јер када је Адаму казано: „У који дан окуси са дрвета, у тај дан ће умрети“ (Пост. 2:17), ми знамо да он није доживео хиљаду година. Још знамо да је у томе смислу казано и то да је „дан Господњи као хиљада година“ (Пс. 89:4; 2Петр. 3:8). Осим тога, један од нас по имену Јован, један од апостола Христових, у Откривењу које му је дато, предказао је да ће они који верују у нашег Христа живети у Јерусалиму хиљаду година, а након тога биће свеопште, тј. вечно васкрсење свих заједно и затим суд; као што је и Господ наш рекао: „Неће се ни женити, ни удавати, него ће бити једнаки анђелима Божијим, као деца васкрсења Божијег“ (Лк. 20:35,36).

Свештенотученик Иринеј Лионски

Против јереси

V, 32:

Свети ће у ономе телу у коме су овде много пострадали, примити плодове својих подвига:

6. „Будући да се мисли неких поводе за јеретичким речима и да они не знају домострој Божији и тајне васкрсења праведних и Царства, које су почетак непропадљивости и кроз које се достојни постепено привикавају да примају Бога, неопходно је рећи, да праведни треба најпре да, васкрсавши ради лицезрења¹ Бога у обновљеној творевини, добију обећано наследство, које је Бог обећао оцима и да царују у њему, а потом да буде суд. Јер праведно је да у истом саздању у коме су се подвизавали или подвргли мукама, свакојако испитани кроз страдање, они и добију плодове свога страдања, и у саздању у коме су усмрћени из љубави према Богу, да у истом и царују. Јер је Бог богат свима и све припада Њему. Треба такође да и сама творевина, васпостављена у првобитно стање, несметано послужи праведнима. И то је показао апостол у посланици Римљњима овако говорећи: „Јер твар са надом очекује јављање синова Божијих, јер се твар покорила таштини не добровољно, него због онога који је покори, са надом, да ће и сама твар бити ослобођена од робовања пропадљивости на слободу славе синова Божијих“ (Рим. 8:19-21).

7. Тако остаје чврсто и обећање Божије дато Аврааму. Јер Он је рекао: „Подигни очи своје и погледај од тога места на коме се налазиш, к северу и југу и истоку и западу, јер сву земљу, коју видиш, даћу теби и твоје семену навек“ (Пост. 13:14-15). И још говори: „Устани и прођи ову земљу по дужини њеној и ширини, јер ћу је теби дати“ (Пост. 13:17). Притом Авраам није добио у њој ни једне стопе наслеђа, него је свагда у њој био путник и дошљак. И по смрти своје жене Саре, када су Хетеји хтели да му дају на дар место за њено погребене, он није хтео да прими, него је купио то место за погребене, плативши четири стотине дидрахми сребра, Хетејину Ефрону Саарову, надајући се на обећање Божије и не желећи да се каже да добија од људи то што му је обећао Бог, говорећи му још и овако: „Семену твоје даћу земљу ову од реке Египатске до велике реке Еуфрат“ (Пост. 15:18).

Тако, ако му је Бог обећао наслеђивање земље, а он то није добио у току свог живота, тада, несумњиво, он треба са својим семеном – то јест са онима који се боје Бога и који верују у Њега, јер је он – „отац свих верујућих“ (Рим. 4:11) – да добије то о васкрсењу праведних. Јер његово семе јесте Црква, која добија усиновљење Богу кроз Господа, као што каже Јован Крститељ: „Бог може од камења овог подигнути децу Аврааму“ (Лк. 3:8). И апостол говори у посланици Галатима: “Ви сте, браћо, деца обећања по Исааку“ (Гал. 4:28). И још, у истој посланици, он јасно говори, да они који су поверовали у Христа добијају Христа – обећање Аврааму, у следећим речима: „Аврааму су била дата обећања и семену његовом“.

¹ сазерцања лицем к лицу

Није речено: „и потомцима“, као о многим, него као о једном – „и семену твоме које је Христос“. И опет потврђујући речено, говори: “Као што Авраам поверова Богу и урачуна му се у праведност. Схватите, дакле, да су они синови Авраама који су од вере. А Писмо, предвидевши да Бог оправдава незнабошце вером, унапред објави Аврааму: у теби ће се благословити сви народи. Тако се они који су од вере благосиљају са верним Авраамом. (Гал. 3:6-9). Тако се верујући благосиљају са верним Авраамом, и они јесу синови Авраама. Иако је Бог обећао Аврааму и његовом семену наслеђивање земље, ни Авраам, ни његово семе, тј. они који се вером оправдавају, не добијају у садашње време на њој наслеђа – него ће га добити о васкрсењу праведних. Јер је Бог истинит и веран; и зато је Он назвао блаженима „кротке, јер ће они наследити земљу“ (Мт. 5:5).

V, 33:

Потврђивање овога на основу обећања Христа Спаситеља и благослова Јаковљевог, сагласно тумачењу св. Панија и презвитера:

8. Због тога је, (Христос) идући на страдање, да би благовестио Аврааму и мртвима који су са њим отпочињање наслеђа, држећи чашу, заблагодаривши и испивши из ње, и подавши је ученицима, рекао: „Пијте из ње сви; јер ово је крв моја Новог завета, која се пролива за многе ради отпуштења грехова. Кажем вам пак да од сада нећу пити овога рода виноградскога до оног дана, када ћу пити с вама ново вино у Царству Оца мојега“ (Мт. 26:27-29). Тако ће Он Сам обновити наслеђе земље и васпоставити тајну славе синова Својих, као што Давид говори: „Он је обновио лице земље“ (Пс. 103:30). Он је обећао да ће пити од рода виноградскога заједно са Својим ученицима, показујући и то и друго – и наслеђивање земље, на којој ће се пити нови род виноградски, и телесно васкрсење Својих ученика. Јер ново тело које васкрсава добија и нову чашу. И Он се не може замислити како пије од рода виноградскога, када се Он заједно са Својима (ученицима) налази на наднебесном месту; а они који га пију опет не могу бити без тела, јер је телу а не духу својствено пиће које се добија од винограда.

9. И зато је Господ говорио: „Када дајеш ручак или вечеру, не зови ни богате, ни пријатеље, ни суседе и рођаке да не би онда и они тебе позвали и вратили ти, него зови хrome, слепе, сиромаше и блажен ћеш бити, што ти они не могу узвратити, јер ће ти се вратити о васкрсењу праведних“ (Лк. 14:12-14). И још Он говори: „И сваки који остави земљу своју, или дом, или родитеље, или браћу, или децу Мене ради, примиће стоструко у овом веку и у будућем наследиће живот вечни“ (Мт. 19:29, Мк. 10:29-30). Јер шта је то стоструко узвраћање у овом веку за давање сиромашнима ручка и вечере? Оно ће имати своје место у времена царства - то јест у освештани седми дан, у који Бог почину од свих дела Својих, који је истинита субота праведних, када они неће чинити ништа земно, него ће имати трпезу, уготовљену Богом, који ће им достављати сваку храну.

10. Исто значење садржи у себи и благослов Исааков, којим је он благословио млађег сина, говорећи: „Где мирис сина мојега, као мирис поља пуног, које благослови Господ“ - поље представља земљу - и зато је додао: "И да ти да Бог од росе небеске и плодности земаљске мноштво пшенице и вина. И да ти служе народи, и да ти се поклоне кнежеви, и буди господар брату твоме, и поклониће ти се синови оца твојега. Проклет – који тебе

куне; а благословен – који тебе благосиља“ (Пост. 27:27-29). Ако неко не буде схватао ово тако као да се то односи на предодређено царство, онда ће упасти у велику противречност и бесмисленост, као што се то догодило са Јудејима, који су се заплели у свакој недоличности. Јер не само да у овоме животу народи нису служили Јакову, него је и после благослова он, отишавши (из свога дома), служио своме ујаку Сиријцу Лавану двадесет година; и не само да није постао господар над својим братом, него се и поклатио Исаву, брату своме, када се вратио из Месопотамије к оцу, доневши му многе дарове. Осим тога, на који начин је он наследио мноштво пшенице и вина, када се због глади у земљи, у којој је живео, преселио у Египат и потчинио фараону, који је царовао тада у Египту? Према томе, горепоменути благослов се несумњиво односи на времена царства, када ће царовати праведни, уставши из мртвих; када ће и твар обновљена и ослобођена плодноносити мноштво свакојакe хране од росе небеске и од плодности земаљске.

Тако су и презвитери, који су видели Јована, ученика Господњег, казивали, да су они чули од њега, како је Господ учио о тим временима и говорио: „доћи ће дани, када ће расти виноградна дрвета, и на сваком ће бити 10 хиљада лоза, и на свакој лози 10 хиљада грана, и на свакој грани 10 хиљада прутава, на сваком пруту и на сваком грозду 10 хиљада зрна и свако исцеђено зрно даваће по 25 мера вина. И када неко од светих буде брао неки од тих великих гроздова, тада ће други грозд клицати: „ја сам лепши грозд, узми мене; преко мене благослови Господа“. На сличан начин ће и зрно пшенично родити десет хиљада класова и сваки клас ће имати по десет хиљада зрна, и свако зрно ће давати по десет фунти чистог брашна; и остало плодносно дрвеће, семена и траве рађаће у оволикој мери, и све животиње, користећи се храном која се добија из земље, биће мирне и сагласне међу собом и у потпуној покорности људима“.

11. О томе писмено сведочи и Папије, ученик Јованов и пријатељ Поликарпов, древни муж, у својој четвртој књизи, будући да је он саставио пет књига. Он је додао и следеће: „Они који су верујући верују у ово. А када Јуда издајник није поверовао у ово и питао, на који начин ће Господ створити такво изобиље плодова, тада је Господ рекао: „То ће видети они који достигну (та времена).“ О тим временима и Исаија, пророкујући, говори: „И вук ће пасти заједно са јагњетом, и леопард ће почивати заједно са јарцем и теле и во и лав ће пасти заједно, и мало дете ће их водити. И во и медвед ће пасти заједно, и млади њихови биће заједно; и лав као во јешће плеву; и мало дете стављаће руку у јаму змија и на легло младунчади змије, и они неће чинити зла, и неће моћи да погубе никога на Светој гори Мојој“ (Ис. 11:6-9). И још, понављајући, говори: „Тада ће вукови и јагањци пасти заједно: и лав као во храниће се плевом; и змија ће јести земљу као хлеб; и неће шкодити нити чинити зла на Светој гори Мојој, говори Господ“ (Ис. 65:25). „Знам да неки покушавају да то доведу у везу са дивљим људима, који ће будући припадници разних народа и занимања, поверовати и сјединити се са праведним. Међутим, иако је то и сада тачно у односу на неке људе, који долазе из различитих племена у јединство вере, ништа мање се то неће десити о васкрсењу праведних и са животињама, као што је речено: јер је Бог богат свима. И треба да се са обнављањем твари све животиње покоре и повинују човеку – као што су оне (првобитно) биле покорене Адаму и да се поврате првобитној, богомданој храни, тј. плодовима земље. На друго а не на садашње време указује то да ће се лав хранили плевом. То означава обиље и хранљивост плодова, јер ако

се лав као животиња храни плевом, онда каква ће бити сама пшеница чија ће плева бити погодна за храну лавовима?“

V, 34:

Потврда мишљења о земаљском царству светих сведочанствима Исаије, Језекиља, Јеремије и Данила, а такође и причом о будним слугама:

12. Сам Исаија јасно је објавио, да ће бити таква радост о васкрсењу праведних, говорећи овако: „Васкрснуће мртви и устаће они који су у гробовима, и узрадоваће се они који се налазе на земљи“ (Ис. 26:19). Исто говори и Језекиљ: „Ево Ја ћу отворити гробове ваше и извешћу вас из гробова ваших, када изведем из гробова народ Мој, и даћу вам дух, и ви ћете живети; и поставићу вас на земљи вашој, и познаћете да сам Ја – Господ“ (Јез. 37:12-14). И још овако говори: „Тако говори Господ: сабраћу дом Израилев из свих народа, где су расејани, и посветићу се у њима пред синовима народа; и живеће на својој земљи, коју сам Ја дао слуги Својему Јакову; и изградиће домове, и засадиће винограде и живеће на њој без страха кад извршим суд над свима који их руже, који живе у окружењу њиховом; и познаће да сам Ја – Господ Бог њихов и Бог отаца њихових“ (Јез. 28:25-28).

Мало пре сам већ рекао, да Црква јесте семе Авраамово: и зато да би ми знали, да Онај, Који, по Старом завету, треба да сабере оне који се спасавају из свих народа, у Новом завету подиже од камена децу Аврааму, Јеремија говори: „Где доћи ће дани, говори Господ, и неће више говорити: жив био Господ, Који је извео синове Израилеве (из земље Египатске; него: жив био Господ, Који их је довео) од севера и од сваке стране, куда су били изгнани, и вратиће их у земљу коју је Он дао оцима њиховим“ (Јер. 23:7-8).

13. Да ће сва творевина по вољи (Божијој) достићи велики пораст (изобиље), јер ће рађати и доносити такве плодове, о томе Исаија говори: „И биће на свакој гори високој и на сваком брегу високом вода, која протиче у тај дан, када ће многи погинути, када ће и зидине пасти. И биће светлост Месеца, као светлост Сунца, и (светлост Сунца биће) седам пута (већа) у тај дан, када (Господ) исцели ожалошћеност народа Својега и излечи болест ране његове“ (Ис. 30:25-26). „Болест ране“ означава оно што је у почетку снашло човека због непослушања у Адаму; тј. смрт: њу ће исцелити Бог, који нас васкрсава из мртвих и који нас враћа на наследство отаца, као што још говори Исаија: „Уздаћеш се на Господа, и он ће те увести на сву земљу, и нахраниће те наследством Јакова, оца твојега“ (Ис. 58:14). Исто то је и Господ рекао: „Благо слугама оним, које Господ, дошавши нађе будне; заиста вам кажем, да ће се опасати и посадиће их, и приступиће те ће им служити. И ако дође у вечерњу стражу и нађе их тако – блажени су, зато што ће их он посадити и послужити им; и ако у другу, и ако у трећу стражу (дође) – блажени су“ (Лк. 12:37-38). И Јован исто то говори у Откривењу: „Блажен је и свет онај који има удела у првом васкрсењу“ (Откр. 20:6). Исаија је објавио и време када ће то бити: „И ја рекох – говори он – докле Господе? Све дотле док не опусте градови, тако да не буду настањени, и домови буду без људи, и земља остане пушта. И после тога Бог ће продужити нас, људе, и који су остали умножиће се на земљи“ (Ис. 6:11-12).

И Данило то исто говори: „И царство и власт и величанство оних који су под небом, дати су светима Вишњега Бога, и царство Његово вечно и све власти служиће Њему и повиноваће се“ (Дан. 7:27). И да не би помислили, да се обећање односи на садашње време, пророку је речено: „И ти дођи и стани на свом уделу по свршетку дана“ (Дан. 12:13).

14. А да су обећања објављена не само пророцима и оцима, него и црквама, које се састоје из народа, које Дух такође назива „острвима“ – зато што су оне постављене међу таласе и трпе буру богохулстава и служе као спасоносно пристаниште за оне који се налазе у опасности и прибежиште за оне који љубе висину (небеску) и старају се да избегну дубине, тј. заблуде – Јеремија овако говори: „Слушајте, народи, речи Господње! Објавите острвима далеким! Кажите да ће Господ, који је расејао Израиља, сабрати њега и сачуваће га као пастир стадо оваца својих; јер је Господ избавио Јакова и истргнуо га је из руке јачега од њега. И доћи ће и развеселиће се на гори Сиону и доћи ће благу (Господњем) и у земљу пшенице, вина и плодова, стоке и оваца и биће њихова душа као плодносно дрво и више неће бити у њих глади. И тада ће се деве веселити на сабрању младића и старци ће се узрадовати и обратићу плач њихов у радост и утешићу их и узвисићу и напојићу душу свештеника синова левијевих и народ Мој наситиће се блага Мојих“ (Јер. 31:10-14). А ја сам показао у претходној књизи (в. Против јереси, IV,8,3), да сви ученици Господњи јесу левити и свештеници: (иако) су они нарушавали суботе у храму, али нису криви. Оваква обећања веома јасно указују на празник те твари у царству праведних, којој је Бог обећао да ће Сам послужити.

15. Још о Јерусалиму и Његовом царству у њему Исаија говори: „Тако говори Господ: блажен је, ко има семе на Сиону и слуге у Јерусалиму. Гле, цар праведни зацариће се и кнезови ће управљати са судом“ (Ис. 31:9-32, 1). И о темељу на коме ће оно бити успостављено, говори: „Гле, Ја ћу ти уготовити камен карбункул (рубин) и сафир за твој темељ и сачинићу ограде твоје од јасписа и врата твоја од камена кристала и заштиту твоју од каменова изабраних. И сви синови твоји (биће) научени Богом, и (биће) синови твоји у великом миру, и ти ћеш бити устројен на правди“ (Ис. 54:11-14). И још он говори: „Ево Ја чиним веселје Јерусалиму и народу Мојему; ни глас плача, ни глас вапаја неће се више чути у њему; неће тамо бити ни младенца ни старца, који неће испунити време своје: јер ће младићу бити сто година, а грешник ће умирати сто година и проклет биће. И изградиће домове – и сами ће живети у њима и засадиће винограде – и сами ће јести плодове њихове и пиће вино. Неће сами градити – а други живети, и сами садити – а други јести. Јер као дани дрвета живота биће дани народа Мојега и дела трудова њихових пребиваће.“ (Ис. 65:18-22).

V, 35:

Наставак о истом

16. Ако ли неки покушају да прихвате као алегорију обећања те врсте, онда се неће показати у свему сагласни сами са собом и биће разобличени силом самих ових израза; као што су речи: „Када опусте градови народа тако да више не буду настањени, и домови буду без људи, и Земља остане пуста“ (Ис. 6:11). „Јер ево – говори Исаија – долази дан

Господњи неисцељиви, пун гнева и јарости, да опустоши град Земљу и истреби са ње грешнике“ (Ис. 13:9) И још: „Узеће се безбожни да не види славу Господњу“ (Ис. 26:10). И када се ово сврши, „Бог ће продужити људе; и који су остали умножиће се на Земљи, и изградиће домове – и живеће у њима и засадиће винограде – и сами ће јести“ (Ис. 6:12; 65:21). Јер се све ове и друге речи неоспорно односе на васкрсење праведних, које ће бити после доласка антихриста и истребљења свих народа, који се налазе под његовом влашћу – у то време праведни ће царовати на Земљи, узрастајући од виђења Господа и кроз Њега навикнуће да примају (у себе) славу Божију, и наслађиваће се у царству односом и општењем са светим анђелима и сједињењем са духовним бићима. А што се тиче оних, које Господ затекне у телу како Га очекују са неба, који су претрпели гоњење, али су избегли руке нечастивога (антихриста) – о њима говори пророк: „И који су остали умножиће се на Земљи“. И да ће верујући који су преостали, колико их је Бог припремио, да би се умножили на Земљи, служити у царству светих томе Јерусалиму и царству Христовом у њему – о томе говори Јеремија: „Погледај, Јерусалиме, на исток, и види весеље које долази к теби од Самога Бога. Ево доћи ће синови твоји, које си ти изгнао, доћи ће сабрани од истока до запада речју тога Светога, радујући се слави Бога твојега. Свуци, Јерусалиме, одећу плача и жалости твоје, и обуци се у красоту вечне славе од Бога твојега; надени на себе двоструку одећу правде од Бога твојега, стави на главу митру вечне славе. Јер ће Бог објавити свој поднебеси твоју светлост. И твоје име ће се вавек казивати од Самога Бога – „Мир правди и слава ономе који поштује Бога“. Устани, Јерусалиме, и стани на висину, и погледај на исток, и види синове своје, сабране од изласка сунца до запада речју тога Светога, који се радују сећању на Бога. Јер они су отишли од тебе пешице, кад су били вођени од стране непријатеља; довешће их, пак, Бог к теби, ношене са славом, као престо царства. Јер је Бог одредио, да се покори свака гора висока и хумови вечни и да се низине напуне ради поравнања површине Земље, да би Израил, слава Божија, ходио безопасно. Шуме ће дати сенку и високо дрво угодне мирисе – за самога Израилља заповешћу Божијом. Јер ће Бог претходити са весељем, сијањем славе Своје, милосрђем и правдом од Њега“²

17. Сви ови изрази не могу се разумети као да се односе на наднебесни свет, јер тамо се говори (отворено): „Бог ће објавити свој наднебеси твоју светлост“; они се односе (несумњиво) на времена царства, када ће Земља бити доведена од стране Христа (у првобитно стање), и Јерусалим ће бити васпостављен по образу горњег Јерусалима, о коме говори пророк Исаија: „Ево Ја сам написао на рукама Својим зидове твоје и ти си свагда у виду моме“ (Ис. 49:16). На сличан начин и апостол у посланици Галатима говори: „А вишњи Јерусалим слободан је, он је мајка свима нама“ (Гал. 4:26) – и он то говори не мислећи на „лутајућу зону“ или на било какву силу која је изашла из „плироме“ и „прунике“³, него о Јерусалиму, написаном на рукама Божијим. И овај сами (небески Јерусалим) Јован је у Откривењу видео како силази на Земљу нову. Јер после времена царства (праведних на Земљи) „видех – каже – велики бели престо и Онога што седи на њему, од чијег Лица побеже небо и Земља и места им се не нађе“ (Откр. 20:11). И (затим) он излаже то што се односи на опште васкрсење и Суд, говорећи да је „видео мртве велике и мале. Море даде мртве, који су били у њему, и смрт и ад дадоше мртве који су били у

² Ово су речи, не пророка Јеремије него, пророка Варуха 4:36; 5

³ Назив из учења јеретика

њима; и књиге се отворише. Такође и Књига живота би отворена; и мртви бише суђени по делима својим као што је записано у књигама; и смрт и ад бише бачени у језеро огњено – у другу смрт“ (Откр. 20:12-14). То се назива гееном, коју је Господ назвао огњем вечним. „И ко – каже – није био написан у Књизи живота, тај је био бачен у језеро огњено“ (Откр. 20:15). Затим он говори: „И видех ново небо и нову земљу: јер претходно небо и (претходна) земља прођоше, и мора нема више. И видех свети град Јерусалим, нови, где силази са неба, уготовљен као невеста украшена за мужа свога, И чух громки глас са престола који говори: ево скиније Божије са људима, и Он ће обитавати са њима, и они ће бити народ Његов, и сам Бог с њима биће њихов Бог. И Он ће отрти сваку сузу с очију њихових, и смрти неће више бити, ни плача, ни вапаја, ни болести више неће бити, јер претходно прође“ (Откр. 21:1-4). И Исаија говори исто тако: „Биће небо ново и земља нова, и они неће помињати претходно, и неће им долазити на срце, него ће наћи на њој радост и весеље“ (Ис. 65:17). То су казали и апостоли речима: „Пролази обличје овога света“ (1Кор.7:31). Исто тако и Господ говори: „Земља и небо ће проћи“ (Мт. 5:18; 24:35). Са њиховим проласком, по речима ученика Господњег Јована, сићи ће на земљу нови – горњи Јерусалим, као невеста украшена за мужа свога, и то је скинија Божија, у којој ће Бог обитавати са људима. Образ тог Јерусалима је Јерусалим на претходној земљи, у коме се праведни претходно припремају за непропадљивост и за (вечно) спасење. А образ те скиније добио је Мојсије на гори. Према томе ништа од свега тога не може бити прихваћено као алегорија – него је све верно, истинито и стварно (постојеће), будући саздано Богом ради блаженства праведних људи. Јер као што Бог, који васкрсава човека, уистину јесте, тако исто и човек уистину васкрсава из мртвих, а не алегоријски, као што сам то већ више пута показао. И као што ће он уистину васкрснути, тако ће се уистину и припремати за непропадљивост, и узрастаће и јачаће у времена царства (праведних), да би био способан да прими (у себе) славу Очеу. Затим, када се све обнови, он ће уистину (не алегоријски) обитавати у граду Божијем. Јер (Јован) говори: „И рече Онај што седи на престолу: ево све чиним новим. И говори Господ: напиши све, јер су речи ове истините и верне. И рече ми: сврши се!“ (Откр. 21:5,6). И све ово управо тако треба да буде.

V, 36:

Људи ће уистину васкрснути, свет неће бити уништен, него ће бити различите обитељи за свете по достојанству свакога; све ће се покорити Богу Оцу и Он ће бити све у свему

18. Будући да су људи истинити (стварни) људи, тада је неопходно да буде истинито (стварно постојеће) и место њиховог пребивања, и да се не обраћа у небиће (непостојање), него да преуспева (напредује) у свом бићу (постојању). Јер се ни састав ни суштина твари (у лат. преводу – „ни субстанција ни суштина“) не уништавају – јер је истинит и веран Онај који ју је устројио; него „пролази обличје овога света“ (1Кор. 7:31) – тј. оно у чему је извршен преступ, зато што је човек овештао (оронуо) у томе.

Према томе ово обличје је саздано за (при)временост, по Божијем провиђењу свега, као што сам показао у претходној књизи (IV, 5, 5), такође, по могућству, показао сам и разлог стварања привремених ствари света. А када прође ово обличје и човек се обнови и ојача за непропадљивост тако да више не буде могао да овешта (да подлегне пропадању) – тада ће настати ново небо и нова земља, у којима ће обитавати нови човек, који свагда о новом

беседи са Богом. А да ће се то последње продужити свагда без краја, Исаија овако говори: „Јер као што ново небо и нова земља, које Ја творим, пребивају предамном, тако ће бити семе ваше и име ваше“ (Ис. 66:22). И они који тада буду удостојени небеског пребивања, као што кажу презвитери, прећи ће тамо, тј. на небеса, други ће се наслађивати добрима раја, а други ће уживати красоту града – и свуда ће бити видљив Бог, онолико колико буду били достојни они који Га виде.

19. Осим тога они (презвитери) кажу, да постоји разлика између обитавања оних који су донели плод од по сто, и оних који су донели од по шездесет, и оних који су донели од по тридесет: једни од њих ће бити узети на небо, други ће живети у рају, трећи ће обитавати у граду, и зато је Господ рекао да је „у Оца обитељи много“. Јер све припада Богу, Који свему даје одговарајуће обитавање, као што и Његово Слово говори, да је Отац све уготовио саобразно томе колико ко јесте или ће бити достојан. И ово је сто за који ће сести да обедују позвани на брачну гозбу. Такав је, по речима презвитера, ученика апостолских, распоред и удео оних који се спасавају; и кроз такву поступност они се усавршавају: кроз Духа они усходе к Сину, а кроз Сина ка Оцу, јер ће Син предати своје Дело Оцу, као што је и апостолима речено: „Јер Он треба да царује, док не положи све непријатеље под ноге Своје. Последњи. пак, непријатељ истребиће се – смрт“ (1Кор. 15:25-26). Јер у времена овога царства, праведни човек, налазећи се на земљи, и већ ће заборавити да умире. „Када је, пак, речено да је све покорено, јасно је (да је све покорено) осим Онога који му је покорио све. А када се све покори Њему, тада ће се и сам Син покорити Њему који Му је све покорио – да Бог буде све у свему“ (1Кор. 15:27-28).

20. И тако, Јован је јасно предсказао прво васкрсење праведних и наследство њихово у царству земаљском, о томе, сагласно са њим, предсказују и Пророци. О томе је учио и Господ, обећавајући да ће у царству са Својим ученицима пити од новог рода виноградскога (Мт. 26:29). И апостол је исповедао да ће се твар ослободити од ропства пропадљивости на слободу синова Божијих“ (Рим. 8:21).

И у свему томе открива се Онај исти Бог Отац који је саздао човека и обећао оцима земаљско наследство, извевши га (из ропства) у васкрсење праведних, и испунивши (Своја) обећања у Царству Сина Свога, а затим очински дарујући то што ни око није видело, нити је ухо чуло и што још није долазило на срце људима, (а што је Бог уготовио онима који га љубе) (1Кор. 2:9). Јер један је Син, који је извршио вољу Оца, и један је људски род, у коме се савршавају тајне Божије, „у које анђели желе завирити“ (1Петр. 1:12), и не могу достићи премудрост Божију, посредством које се усавршава Његово створење, које је постало саобразно и сателесно Сину, тако што прворођено Слово Његово нисходи у твар, тј. саздање (телесно), и обавија се њиме; и са друге стране твар прима (прихвата) Слово и усходи ка Њему, изнад анђела и себе чини по образу и подобију Божијем.

Свештенотученик Иринеј Лионски

О тиранском царству антихриста

/.../ Даље Јован говори: и наредиће да се начини лик звери, и даће дух лику, да би лик звери и говорио и дејствовао тако, да би били убијани они који се не буду њему поклонили. И биће стављен жиг имена звери или број имена његовог; и број његов шест стотина шездесет шест, тј. шест пута сто, шест пута десет и шест јединица, да би се воспоставило сво отступништво које је било током хиљада година. Јер за колико је дана створен овај свет, толико хиљада година ће он и трајати. И зато књига Постања каже: *и доврши се небо и земља, сви украси њихови. И доврши Бог у шести дан сва дела Своја, која учини, и у дан седми почину од свих дела Својих, које створи* (Пост. 2:1-2). А то је казивање и о ономе што је било, како се оно довршило, и пророштво о будућем. Јер је дан Господњи као хиљаду година, и као што се за шест дана довршило стварање, тада је очигледно, да ће се оно и окончати у шестхиљадитој години.

/.../ Он показује број имена антихриста, да би се ми чували, када он дође, знајући ко је он; а име је његово прећутао, зато што оно није достојно да буде објављено од Духа Светог. Јер ако би оно било објављено њиме, тада би, можда, он пребивао дуго време. А сада, будући да је он био и нема га, и изаћи ће из бездана и отићи у погибао (Апок. 17:8), као да није ни постојао, зато име његово није објављено, јер се име непостојећег не објављује. А када антихрист опустоши све у овом свету, процарује три године и шест месеци и заседне у храму јерусалимском, тада ће доћи Господ с неба на облацима у слави Оца, и њега и њему покорне послаће у језеро огњено, а праведнима даће времена царства, тј. успокојење, освећени седми дан, и воспоставиће Аврааму обећано наследство, царство, у коме ће, по речима Господа, многи од истока и запада доћи и сести за трпезу с Авраамом, Исааком и Јаковом (Мт. 8:11).

Свештеномученик Иполит Римски

Тумачење књиге пророка Данила

IV, 23-24:

„И тако, да би наступила субота, одмор (починак), свети дан, у који *почину Бог од свих дела Својих, која створи*, неопходно је да 6000 година буде испуњено, зато што субота јесте образ и подобје онога царства светих које треба да се открије, када ће они, како говори Јован у Апокалипсису, царовати заједно са Христом, када Он дође са небеса. Јер је, *дан Господњи, као хиљаду година*. И тако, ако је Бог створио све за шест дана, тада треба да се испуни и 6000 година, али они се још нису испунили, као што каже Јован: *пет је пало, и један јесте*, тј. *шести, а други још не дође* (Апок. 17:10), разумејући под овим *другим седми*, у коме ће и бити одмор (починак).“

Блажени Лактанције

Божанствене установе

књ. VII, 12-13:

„И тако, пошто су дела Божија била коначно завршена у току шест дана, тада током шест векова, тј. у току шест хиљада година земља треба да пребива у том стању. Јер се велики дан Божији ограничава кругом од хиљаду година, како указује пророк који каже: *Пред очима Твојим, Господе, хиљада година је као један дан* (Пс. 89:5). И подобно томе, као што се Бог трудио над стварањем свих твари у току шест дана, тако и религија Његова и истина треба да се труде у току шест хиљада година, када ће се узвисити и господствовати зло. И опет, будући да је, завршивши стварање, у седми дан Бог починуо и благословио створени свет, неопходно је да на крају шестог хиљадугодишта сво зло буде одстрањено са земље, и да у току хиљаду година царује правда.“

Свештеномученик Методије Патарски (Олимписки)

Пир десет дева⁴

Слово IX – ТИСИАНА

Глава I:

2. ... Бог, желећи да научи истините Израиљце, како треба празновати и поштовати истински празник шатора, представља то у књизи Левит, објашњавајући, да је сваки дужан пре свега да украшава чистотом свој сопствени шатор. Навешћу саме речи Писма, на основу којих ће несумњиво бити јасно свима, колико је Богу благоугодан и драг овај подвиг девствене чистоте. *А у петнаести дан седмог месеца, када ви сабирате плодове земље, празнујте празник Господњи седам дана; а у осми дан покој. У први дан узмите себи гране лепог дрвећа, гране палмине и гране дрвета широколисних и врба и гране агноса речног, и веселите се пред Господом Богом вашим седам дана у години. То је установа вечна у покољењима вашим. У седмом месецу празнујте га. У шаторима живите седам дана. Сваки староседелац Израиљац дужан је да живи у шаторима, да би знала покољења ваша, да сам у шаторе Ја населио синове Израиљеве, када сам вас⁵ извео из земље Египатске. Ја Господ Бог ваш* (Левит 23:39-43). Наравно, Јудеји (који лебде само око слова Писма, као бумбари око лишћа поврћа, а не око цветова и плодова, као пчела) ће тврдити, да се ове речи и прописи односе на онај шатор, који они сами праве, као да се Бог, тобоже, задовољава тим пропадљивим украсима, које они разнолико праве од дрвених грана. Међутим они не схватају богатства будућих добара, да све то није ништа друго до поветарац и (пра)образне сенке, које најављују васкрсење наше пале на земљи (телесне) скиније, коју када добијемо назад бесмртну у седмом хиљадугодишту, празноваћемо велики празник истинских шатора у новом и непролазном свету, када буду сабрани замаљски плодови и људи више не буду рађали и рађали се, и када Бог почине од дела стварања света. Јер као што је за шест дана Бог саздао небо и земљу и довршио цео свет; а у седмом дану починуо од дела Својих, које је стварао, и благословио седми дан и осветио га (Пост. 2:1-2), и као што нам је праобразно заповеђено да празнујемо Господу, тако када овај свет достигне до седмог хиљадугодишта, тада ће се Бог уистину, довршивши васељену, обрадовати због нас (Пс. 103:31). Сада се још увек све устројава свемогућом вољом и неизрецивом силом Његовом, земља још увек доноси плодове, и воде се сабирају у своја спремишта; светлост се још увек раздваја (од таме), и број људи се још увећава, Сунце излази ради управљања даном, и Месец ради управљања ноћу. (Пост. 1:16); четвороношци, звери и гмизавци произлазе из земље, а птице и рибе из влажне стихије. А тада, када се испуне времена, и Бог престане да ствара ова створења, у седмом месецу – у велики дан Васкрсења – празноваће се у част Господа наш празник шатора, чији су симболи и слике представљени у књизи Левит, које треба и објаснити, да би разумели откривену истину. *Ово ће слушати мудри, каже се у Писму, и умножиће*

⁴ Гозба десет дева

⁵ У Библији – *их* – прим. рус. прев.

познања и разумеће причу и загонетну реч, речи мудраца и загонетке њихове (Приче 1:5-6). Зато нека се постиде Јудеји, који не досежу дубине Писма и који мисле, да су закон и пророци говорили све (само) о плотском, будући да сами стреме (само) ка светском и спољње богатство претпостављају душевном. Док Писма садрже слике предмета двојаког рода, прошлог и будућег, они несрећници, одвративши се од тога, примају праслике будућег, као већ прошлог. Тако о заклању јагњета они мисле, да је тајна јагњета само спомен на спасење отаца њихових у Египту, када су се при погибији првенаца египатских они спасли, окропивши крвљу довратке домова својих, али нису схватили, да је оно још било и најављујући праобраз заклања Христа, Чијом ће се крвљу ограђене и запечаћене душе, при спаљивању васељене (2Пет. 3:7) и погибији првородних чеда сатане, спасити од гнева (Божијег), зато што ће анђели који буду кажњавали одступати од печата ове Крви отиснутог на њима.

II:

3. То сам рекао као пример који доказује да су Јудеји, будући да сматрају да је оно што им је дато слика онога што је већ прошло, лишили себе наде на будућа блага, не желећи да признају ни предобјављујуће праслике лика, нити саме ликове истине. Међутим Закон је праслика и сенка лика, тј. Јеванђеља, а Јеванђеље – лик саме истине. Јер су нам стари (векови) и закон пророчки предобјавили својства Цркве, а Црква – својства нових векова. Зато смо ми, прихвативши Христа, Који је рекао: *Ја сам истина* (Јн. 14:6), убеђени да су се сенке и праобрази већ свршили и журимо ка истини, објављујући њене стварне ликове⁶. Јер ми још увек знамо *делимично и као кроз мутно стакло*, зато што још увек за нас није настало савршено *када ће се оно што је делимично прекинути* (1Кор. 13:10-12). Тада ће се крепко⁷ подићи скинија свих нас, када, по сједињењу и срастању костију са телом, тело васкрсне. Тада ћемо ми уистину празновати дан радости пред Господом, када добијемо нове скиније, које више неће умрети нити ће се разрушити у *прах земаљски* (Дан. 12:2). Наша скинија је и пре била неразрушива, али се због престапа уздрмала и пала, а Бог руши грех смрћу, да не би грешан човек, као бесмртан са грехом који живи у њему, остао вечно осуђен. Зато се он и подвргава смрти, не будући смртним или пропадљивим, и душа се раздељује од тела, да би се кроз смрт усмрћивао грех, који више не може да живи у умрлом. И тако, по смрти и истребљењу греха, ја опет устајем бесмртан и прослављам Бога, који спасава кроз смрт децу (Своју) од смрти, и законито празнујем у Његову част, украсивши своју скинију – тело – добрим делима, као (јеванђелске) деве са пет упаљених лампи (Мт. 25:7).

III:

4. На испит у први дан васкрсења хоћу ли донети оно што је заповеђено, јесам ли украшена плодовима добродетели, јесам ли покривена гранама девства? Замисли, да васкрсење јесте изградња шатора. Замисли, да оно што се предузима за изградњу овог шатора јесу праведна дела. И тако, разабарајући оно што је потребно за први дан, тј. за онај, у коме ћу ја предстати на суд, јесам ли украсила свој шатор оним што је заповеђено,

⁶ образе, видове

⁷ силно, моћно

налази ли се у њему оно што нам се заповеда да задобијемо у садашњем свету, а тамо да принесемо Богу? Позабавимо се и разматрањем онога што следи даље. У први дан – пише – *узмите красни дрвени плод, и палмове гране, и гране дрвета широколисних, и врба, и гране агноса речног, и веселите се пред Господом Богом вашим* (Лев. 23:40). Под најлепшим дрвеним плодом необрезани срцем Јудеји разумеју лимуново дрво због његове величине, и не стиде се да тврде, да се Бог, Кога не може задовољити свеспалјивање ни свих животиња земаљских ни ливана за потпалу, поштује лимуновим дрветом. И притом, о тврдоглави, ако је лепо лимуново дрво, није ли још лепша винова лоза? зар није лепо дрво нара? – зар није лепа јабука и друга воћна дрвета, која су много лепша од лимуновог? Тако је и Соломон помињући у Песми над песмама (Пнп. 4:13) сва ова прекрасна дрвета, ћутао једино о лимуновом. Али они безумници пали су у заблуду, не схвативши (да се овде говори) о дрвету живота, које је раније расло у Рају, а сада је за све израсла Црква, која доноси прекрасни и лепо плод вере. Управо тај плод смо ми и дужни да принесемо, кад будемо дошли у први дан празника на Суд Христов, и ако не будемо имали тог плода, тада нећемо празновати заједно са Богом и, по речима Јована, нећемо *имати удела у првом васкрсењу* (Апок. 20:6). Јер дрво живота јесте прворођена пре свих Премудрост. Она је – каже пророк – *дрво живота за оне који је задобијају, и упориште за оне који се на њу ослањају, као на Господа* (Приче 3:18); *дрво, засађено при потоцима вода, које доноси плод свој у време своје* (Пс. 1:3): тј. учење и мудрост, које се даје у одређено време онима који долазе на воде искупљења. А онај који није поверовао у Христа, који није познао да Он јесте начело и дрво живота, који не може да покаже Богу свој шатор украшен најпрекраснијим од прекрасних плодова, како ће празновати? – како ће се веселити? Хоћеш ли да упознаш прекрасни плод тог дрвета? Погледај на речи Господа нашег Исуса Христа, како су оне прекрасније од (речи) *синова човечијих* (Пс. 44:3). Прекрасни плод је произрастао кроз Мојсија – Закон; али он није био тако прекрасан, као Јеванђеље; јер је овај био само праобраз и сенка будућих ствари, а ово – истина и благодат и живот. Прекрасан је био плод пророка, али не тако прекрасан, као из њега произведени плод непропадљивости.

IV:

5. У први дан *узмите лепе дрвене плодове и гране палмине* (Лев. 23:40) – реч је о бављењу божанственим учењем, којим се душа очишћује и украшава, побеђујући страсти, при чему се греси из ње слично ђубрету чисте и избацују. Јер је на тај празник потребно да дођу чисти и украшени, они који су брижљиво снабдели себе трудом и подвизима врлине, као каквим украсима; зато што ум, очишћен прилежним трудом и подвизима од различитих помисли које га помрачују, постаје проницљивији за истину. Тако је и у Јеванђељу удовица нашла драхму, када је помела дом и избацила смеће (Лк. 15:8-9; Мк. 12:42), тј. страсти, које помрачују и потамњују душу и које се умножавају због наше разнежености и небриге. Дакле, ко хоће да буде на празнику ових шатора и да се нађе заједно са светима, тај пре свега треба да стекне прекрасни плод – веру, затим палмине гране – бављење и занимање Писмом, затим цветне и широколисне гране љубави, које (Писмо) заповеда да се узму после палминих грана, веома умесно назвавши љубав широколисним гранама, зато што она јесте као какво гранато, свецело родно и сочно растиње, које нема голих или шупљих места, него је свуда пуно и на гранчицама и на стаблу. Таква је и љубав; она никада не бива гола или бесплодна. Јер, *ако и раздам имање своје ништим, ако*

предам тело своје да се сажеже, и ако задобијем такву веру да и горе премештам, а љубави немам, ништа сам. (1Кор. 13:2-3). Дакле, љубав јесте родно дрво и широколиснатије од свих, као оно које изобилује и препуно је благодатних дарова. Затим, шта још оно (Писмо) предлаже да се узме? Гране врбине, каже, називајући врбиним гранама праведност, зато што праведници, по речима пророка, *расту као трава посред воде и као врбе при потоцима вода* (Ис. 44:4), цветајући мудрошћу. Осим свега тога, заповеда се да се, ради украшавања шатора, приносе гране агноса, зато што ово дрво по самом свом називу (грч. agnos – свет, чист (1Јн. 3:3), непорочан) означава девство којим се украшава све горепоменуто. Нека одступе зато неуздржљивци и они који по свом сладострашћу одбацују девство! Како могу ући на празник са Христом они који нису украсили свој шатор гранама девства, овим богонасађеним блаженим растињем, у које су дужни да се обуку и да покрију своја бедра они који журе на овај празник и брак? Проникните уосталом, прекрасне деве, у само Писмо и заповести, како је Слово (Божије) поставило девство у сам врх свих горепоменутих добродетељи, учећи, колико је оно прекрасно и пожељно при васкрсењу и како без њега нико неће добити обећана блага; њега ми, који девствујемо, превасходно и узгајамо и приносимо Господу. Уосталом, њега имају и они, који девствено живе са својим супругама; они приносе као какве изданке његовог стабла, који рађају целомудреност, не достижући и не дотичући се горњих и великих његових грана; без обзира на то и они доносе, иако мале, изданке девствености. А похотљиви, макар се и не предавали прељуби, него са једном и законитом женом опште неуздржљиво, како ће празновати, како ће се веселити, када нису украсили своје шаторе, тј. тело, гранама агноса и нису марили за оно што је речено: *и који имају жену да буду као они који је немају* (1Кор. 7:29)?

Глава V. Тајна шатора:

6. Зато тврдим, да су они, који стреме к подвизима и одликују се великом благоразумношћу, дужни да више од свих ревностно поштују девство као корисније и славније (од свега); јер ако се у новом и непролазном свету, покаже да неко није украшен гранама девства, такав неће добити покој будући да није испунио заповести Божије по закону и неће ући у земљу обећања, јер није унапред празновао празник шатора. Само они који су празновали у шаторима ступају у свету земљу, отишавши од такозваних шатора, све док не достигну храм и град Божији, тј. пређу к вишој и славнијој радости, као што показују и праобрази, који су били у Јудеја. Јер као што су они, изашавши из области Египта и започевши лутање, дошли у шаторе, и одатле опет отишавши, дошли у земљу обећану, тако и ми. Тако и ја, отишавши одавде и изашавши из Египта – овог живота, најпре достижем васкрсење, тај истински празник шатора и тамо поставивши свој шатор, украшен плодовима добродетељи, у први дан празника васкрсења, у време суда, празнујући заједно са Христом хиљадугодиште покоја, које се назива седмицом дана, ону истинску суботу. Затим, следећи за Исусом, *који је прошао небеса* (Јевр. 4:14), доћићу, као и они (Јевреји), после покоја празника шатора у земљу обећану, на небеса, не остајући у шаторима, тј. (телесна) моја скинија неће остати таква иста, него ће се после хиљадугодишта изменити из вида човечијег и пропадљивог у анђелску узвишеност⁸ и красоту, а тамо, на крају, из *дивног обитавалишта* (skenes Пс. 41:5 – по преводу 70-

⁸ величанственост, достојанство

орице), по окончању празника васкрсења, ми, деве, прећићемо к већем и бољем, узићићемо у сам дом *Божји*, који се налази више небеса, *са гласом радости и славословља празнујућег скупа*⁹, како каже псалмопевац (Пс. 41:5).

⁹ збора, мноштва

Свети Јован Дамаскин

Тачно изложење православне вере II, 15

О времену (веку)

Векове (време) је створио Онај који постоји пре свих векова, о коме божански Давид каже: *Од века и до века ти јеси* (Пс. 90:2). А божански апостол Павле вели: *Кроз којега је и векове створио* (Јевр. 1:2).

Потребно је, дакле, знати да је израз „век“ (αιων, еон) вишезначан, да има мноштво значења. Веком се назива и живот сваког човека. **Веком, еоном, се опет назива време од хиљаду година.** Веком се назива и целокупни садашњи живот, али и будући век, онај после васкрсења, односно онај бесконачни. Веком се, затим, назива, не време нити неки део времена који се мери кретањем или путањом Сунца, који се састоји од дана и ноћи, него време које се сараспростире са оним што је вечно, као некакво временско кретање и период. Јер, што је, заправо, време за оно што је под временом, то је век за оно што је вечно.

Говори се, наравно, и о **седам векова овога света**, то јест, од стварања неба и земље до општег скончавања и васкрсења човека. Јер постоји појединачна кончина, односно, смрт свакога понаособ, а постоји и заједничка и општа кончина, када предстоји опште васкрсење свих људи. **А осми век је будући век.**

Међутим, пре устројства света, када ни сунца није било да дели дан од ноћи, није било меривог времена, него оно што се сараспростире са оним што је вечно, као некакво временско кретање и период, те по томе, дакле, постоји само један век, одакле се и Бог назива вечним, али и предвечним. А Он сам је, наиме, створио тај век, јер будући да је само Он беспочетан, Он је створитељ свега, и векова и свих бића. Говорећи о Богу јасно је да говорим о Оцу и Његовом јединородном Сину, Господу нашем Исусу Христу, и о Његовом Пресветом Духу, односно, о једном Богу нашем.

Каже се и „векови векова“, пошто и **седам векова садашњег света** садрже у себи многе векове, односно, људске животе, и један век обухвата собом све векове. А веком векова назива се садашњи и будући век. А израз, пак, „вечни живот“ и „вечни пакао“ открива бесконачност будућег века. Јер по васкрсењу, време се неће мерити данима и ноћима, него ће, наиме, бити један невечерњи дан, када ће Сунце праведности јасно обасјати праведнике, а грешнике ће покрити најдубља и бескрајна тама. Како ће се, дакле, бројати време хиљаду векова оригенистичког воспостављања? Један је, дакле, творац свих векова, а то је Бог, који је све створио и који постоји пре свих векова.

В. А. Капитанчук

Свети оци о Хиљадугодишњем царству (хилиазму)

Уколико почнемо да разговарамо на ову тему, тада можемо чути следеће: да ви немате, можда, у виду учење о 1000-годишњем царству, које се назива „хилиазам“? Зар ви не знате, да је хилиазам осуђен од стране Цркве на Другом васељенском сабору и никакве речи о њему међу православнима не може бити.

Познато је да су постојала два правца у хилиазму, тј. учењу о 1000-годишњем царству Христовом на земљи. Духовно, ова два правца не само да су се разликовала, него су била отворено супротстављена. Оснивач првог био је јеретик Керинт. Његова представа о 1000-годишњем царству слагала се у потпуности са старим јудејским представама о царству Месије, процвату Јерусалима, воспостављању Мојсијевог закона и обредности заједно са свим старозаветним жртвоприношењима. Блаженство праведника у том царству састојаће се у свакојаким чулним задовољствима. На тај начин су схватили 1000-годишње царство на земљи и други јудејствујући јеретици, а у IV веку – јеретик Аполинарије.

Други правац, који су заступали оци и учитељи Цркве представљао је 1000-годишње царство, после пропасти Антихриста и свезивања сатане, као стање подобно рајском стању човека, стање у коме ће се задовољство састојати не у чулним задовољствима, већ у одсуству искушења, греха, пребивању у благодати Божијој и у хармонији са благодаћу преображеном природом. То стање човечанства они су схватили као неко средње (стање) између претходећег страдалног стања и будућег стања преображене и прослављене твари, које ће наступити после Страшног суда као живот будућег века. Међу овим Светим оцима били су мужеви апостолског доба Папије, Јустин Мученик, Иринеј Лионски, Иполит, Методије, њима је био близак и познати црквени писац Лактанције.

Било је и таквих тумача, који су пророштва о 1000-годишњем царству Апокалипсиса и са њим повезана пророштва Старог завета о блаженом стању све твари, схватили искључиво алегоријски. Они су сматрали да је 1000-годишње царство у Христу већ наступило на Земљи од тренутка боговаплоћења или од тренутка васкрсења Христовог. Неки од њих сматрали су да се пророштва односе на пребивање душа, умрлих светих, са Христом на небесима, за то време, док се историјски процес одиграва на земљи.

Други су сматрали, да се под 1000-годишњим царством описује земни живот хришћана до другог доласка Христовог, схватајући при том под првим васкрсењем крштење или покајање грешника.

Прво јудејско чулно схватање било је потпуно неприхватљиво за хришћанску цркву и једнодушно се одбацивало од стране Светих отаца.

Што се тиче дословног схватања пророштава о царовању васкрслих праведника на земљи после пада Антихристовог царства, кога су се придржавали неки велики оци и учитељи

Цркве првих векова, оно је временом било скоро потпуно истиснуто алегоријским схватањем чему је несумњиво допринело појављивање хришћанске империје, у почетку византијске, а затим руске, спољашњи сјај, моћ и богатство што је могло да се прихвати као царство светих на земљи које је већ наступило.

Појавиле су се чак и тврдње, да је дословно схватање пророштава о 1000-годишњем царству, то јест хилиазму, у сваком виду, било јудејско-чувственом или светоотачком, било осуђено од стране Цркве на Другом васељенском сабору.

Зато да не би испитујући ово питање пали у противречност са одлукама Цркве, неопходно је пре свега разјаснити конкретније шта се догодило на Другом васељенском сабору, шта је осудио а шта није осуђивао Сабор.

Навешћу одломак из зборника М. Барсова „Апокалипсис светог Јована Богослова“ (Изд. Свето-Тројицка Сергијева Лавра, 1999 г. стр. 235). „Ако је и било могуће придржавати се учења о хилиазму, као личног мишљења, то је било могуће само дотле док о томе није изразила свој глас васељенска Црква. Али када је Други васељенски сабор 381 г. осуђујући све заблуде јеретика Аполинарија, осудио и његово учење о хиљадугодишту Христовом, и ради тога унео у сам символ вере речи о Христу: „Његовом царству неће бити краја“ – држати се тог учења чак и у виду личног мишљења потпуно је недопустиво за православног хришћанина“.

Потпуно смо сагласни са тим да није допуштено православном хришћанину да се придржава учења о 1000-годишњем царству Христовом на земљи, које ће наступити после свргавања Антихриста, и свезивања сатане, уколико је то учење осуђено Васељенским сабором. Али ствар је у томе, да те осуде уствари никада није било. Сусревши се први пут са тврдњом о осуди хилиазма на Васељенском сабору ми смо, природно, покушали да нађемо изворнике, на којима се таква тврдња заснива. И нисмо нашли. Али смо зато нашли потпуно супротне.

Пре свега неопходно је рећи да је до нас дошло веома мало докумената који се односе на акта Другог васељенског сабора. Много мање него код било ког другог. Али ми имамо текст свима познатог Никео-Цариградског Символа вере, где горенаведено место: „Његовом царству неће бити краја“ – заиста представља једну од допуна, учињених од стране Другог (Цариградског) сабора Никејском символу. На који начин се појавио овај додатак? И да ли га заиста можемо схватити као осуду светоотачког хилиазма?

На Сабору је заиста било осуђено низ јереси, међу њима и аполинаријевство и маркелијанство. Аполинаријевство се осуђивало за то што је неправилно учило о боговаплоћењу. Да ли је Сабор разматрао хилиастичка гледишта Аполинарија или није, ми то не знамо. Али то и није толико важно. Аполинарије се придржавао јудео-материјалистичког погледа на 1000-годишње царство, због чега је и био оповргаван од стране Светих отаца, тачније од стране Василија Великог. На пример у његовом писму Евлогију и осталим епископима (265) Василије Велики пише: „Блажену наду, коју имају они који живе по Јеванђељу Христовом, он се осмелио да тумачи тако ниско и грубо, да се оно претворило у „бапске приче“ и јудејске бајке. Опет се обећава обнова храма,

испуњавање служења по закону (Мојсијевом), и опет Архијереј праобразни уместо Архијереја истинитог, жртва за грехе после Јагњета Божијег... једном речју: ако је сада „закон са његовим заповестима укинут учењем Христовим (Ефес. 2:15), онда је јасно да ће тада учења Христова бити замењена праобразима закона“.

Било да је Други сабор разматрао или да није разматрао ове „јудејско-бапске бајке“, потпуно је јасно 1) да су оне апсолутно неприхватљиве за православну свест и 2) да Аполинаријев хилизам нема ништа заједничко са хилизмом Светих отаца, па према томе се и његова осуда уопште не односи на учење Светих о дословном схватању 1000-годишњег царства Христовог на земљи као особитог благодатног стања.

Што се тиче разлога због кога је Никејски символ допуњен речима: „Чијем царству неће бити краја“, то питање је сасвим јасно расветљено од стране ауторитативног црквеног научника – историчара А. Спаског у његовом фундаменталном делу „Историја догматских кретања у епохи Васељенских сабора“ (в. издање Сергиев Посад, 1914 г. репринт 1995 г., стр. 611-613). Додатак, о коме је реч, се односи како пише А. Спаски, не на Аполинарија, већ на другог богослова IV столећа, чије је лажно учење такође потпало под осуду Другог васељенског сабора – Маркела. А. Спаски, о редакцији Никејског Символа, пише следеће. Прве две поправке (о стварању неба и земље, а такође и изузимање израза „из суштине Оца“) имају чисто догматско а не полемичко значење. Даље, цитирам: „највећи део других нових додатака има полемичке циљеве и усмерени су против заблуда Маркела и Аполинарија“.

Маркел, епископ Анкирски, је учио да је Син Божији свагда постојао у Богу Оцу као Његово вечно слово. Своје лично биће он добија тек услед ваплоћења у Христу. Слово Божије тако (по Маркелу) постаје личност. Христос оснива Своје Царство, али оно није вечно, и кад се царство Христово, оно 1000-годишње царство, оконча, Слово ће се опет вратити у Бога Оца. Управо ова јерес била је осуђена од стране Другог васељенског сабора (в. С. В. Булгаков „Настольная книга для священно-церковно служителей“, изд. М.П.1993 с.1629).

А. Спаски даље пише: „Маркела већ има у виду и додатак у другом члану...“пре свих векова“. Такође је неопходно рећи и о другом изразу усмереном против Маркела који се уопште не среће у никејском символу: царство коме неће бити краја. И ова тачка Маркеловог система веома рано је скренула на себе пажњу конзервативног Истока. Енергичну борбу са њим већ води 4. формула Антиохијског Сабора 341 г., својим тачним одређењем вечности царства Сина Божијег“. Даље А. Спаски разматра низ других допуна, која се сада односе на лажна учења Аполинарија. Међутим ове допуне су изазване јеретичком христологијом Аполинарија и не односе се на питање хилизма које нас интересује.

1000-годишње царство, сагласно Апокалипсису почиње на земљи после рушења Антихристовог царства, затим након 1000 година следи ослобађање сатане на кратко време, свеопште васкрсење, Страшни суд, вечно царство Христово и живот будућег века. На тај начин се додатак Символу вере, који је састављен на Сабору, нипошто не односи на 1000-годишње царство на земљи. Оно што је овде најинтересантније је то да Маркел,

не само да није био хилиаста, него је, напротив, откривење о 1000-годишњем царству схватао исто онако као и други противници хилиазма. Маркел је на крају IV столећа сматрао да 1000-годишње царство Христово наступа не после свргавања Антихриста, него да већ постоји на земљи као последица оваплоћења Логоса око 400 година, да ће потрајати 1000 година, после чега се Логос враћа Оцу и царство Његово, које је повезано са његовим оваплоћењем ће се завршити.

На тај начин је на II Васељенском сабору био осуђен не хилиазам, већ учење супротно хилиазму, које тврди да је царство Христово већ наступило и да ће се оно завршити после 1000 година. Не постоји, тако, никаква основа за тврдњу да је хилиазам (имамо у виду светоотачки хилиазам) икада био осуђен саборним гласом Цркве. Али он никада није био ни потврђен саборним гласом Цркве. Канонски статус хилиазма јесте лично богословско мишљење, о коме Црква тек треба да донесе своју саборну одлуку. А до тада питање подлеже пажљивом и опрезном испитивању, које не претендује ни на какво коначно учење, јер је то дело Цркве у лицу њене јерархије.

Упркос мишљењу анонимног аутора из „Хришћанског чтенија“ за 1852 г. које смо горе навели по зборнику Барсова о недопустивости за православне хришћане да се придржавају хилиазма као учења које је осуђено Другим васељенским сабором, у истом том зборнику се налази и велики одломак из „Објашњења Апокалипсиса“ еп. Петра (237) у коме он излаже учење о 1000-годишњем царству потпуно у сагласности са древним Св. оцима – хришћанским хилиастима, разликујући га од нехришћанског хилиазма.

Еп. Петар пише да се: „У самом пророштву отворено претпоставља да је империја звери, појавивши се у свету, већ разрушена (до наступања 1000-годишњег царства – В.К)... Према томе, 1000-годишње царовање Исуса Христа са светима биће већ у последња времена, по истребљењу царства звери или Антихриста, када се сви Јудеји и незнабошци присаједине Цркви Христовој, која ће у то време бити очишћена од свих заблуда, сујеверја, саблазни, грубих порока плотских људи, а што се још увек не може видети.“

Један од приговора који износе противници учења о 1000-годишњем царству представља то да Свето писмо – кажу они – најављује истовремено и јединствено свеопште васкрсење из мртвих. У Апокалипсису се, међутим, говори о првом васкрсењу које претходи наступању тога царства. Како онда треба схватити ово прво васкрсење. Овде постоје два различита гледишта. Једни, присталице алегориског схватања, сматрају да прво васкрсење представља живот душа праведника са Христом после њихове физичке смрти. Тај живот није на земљи, него на небу па се на тај начин одриче васкрсење тела у првом васкрсењу. Такво васкрсење очекује све праведнике, који су починули у Христу. Међутим, пошто се у Апокалипсису говори не о свим праведницима, него само о убијеним и пострадалим од Антихриста, такво тумачење неизбежно долази у противречност са текстом Апокалипсиса. Други под првим васкрсењем схватају крштење и покајање, које даје могућност да се на земљи живи са Христом. Међутим, и овде ми видимо исто тако противречност са Апокалипсисом. Чак и више од тога, речено је: „Блажен је и свет, онај који има удела у првом васкрсењу, над њим друга смрт нема власти.“ (Ап. 20:6). Али зар „друга смрт“ не прети грешницима иако су се они и крстили, и кајали ако су после наставили да воде греховни живот?

Шта ћемо рећи за „прво васкрсење“, зар не треба ово схватити дословно, као васкрсење у телу мученика пострадалих од Антихриста, зар то противречи учењу о свеопштем васкрсењу?

На ово питање можемо, на срећу, добити одговор од светог и мудрог пастира цркве митр. Филарета Московског. У овом доста објективном зборнику Барсова налази се његов (св. Филарета) чланак у коме он пише следеће: „Прво васкрсење, васкрсење блажених и светих треба тражити између дана васкрсења Христовог и последњег дана света. А када ће то бити? Заиста, узимање Пресвете Деве са телом на небо, по знацима који су остали на земљи, подобно је Васкрсењу Христовом, и није ли први пример првог васкрсења?”

Уколико Мајка Началника васкрсења следи за Њим, кроз васкрсење у трећи дан по свом успењу, зар се не може онда догодити, да и неки други, по преимућству свети и достојни блаженства, као на пример они који су живот свој положили за име Васкрситеља, кроз многе, може бити и векове, у сваком случају пре последњег свеопштег васкрсења мртвих и измене (промене, преображаја) живих, добију некакав претходећи, њима посебно намењени удео, како у васкрсењу тако и у слави и у блаженству које му је својствено? Заиста, како се просто и неусиљено, на овај начин објашњавају речи тајновидца.“

На тај начин, св. Филарет Московски употпуности допушта и сматра сасвим вероватним посебно васкрсење, које пројављује (на делу остварује) свеопште васкрсење из мртвих које је предсказано у Апокалипсису и са којим започиње блаженство праведних у 1000-годишњем царству Христовом. Када учење о 1000-годишњем царству и васкрсењу мученика, тј. прво васкрсење, не би требало схватати буквално као оно које је осуђено од стране Цркве, зар би тада могао свети и мудри пастир да даје такво тумачење на текст Светог писма, макар само и као претпоставку?

Тако, у сваком случају, нема никаквих канонских препрека за дословно схватање пророштава Апокалипсиса о наступању 1000-годишњег царства светих после свргавања Антихриста и свезивања сатане.

Притом је, наравно, неопходно имати у виду и недопустивост јудео-материјалистичког поимања овога царства, које је у више наврата било осуђивано од стране Светих отаца – противника таквог Јеванђељу туђег хилиазма.

Што се тиче хришћанског поимања 1000-годишњег царства, оно нимало не противречи Јеванђељу. Његове присталице били су такви велики оци Цркве као што су св. Јустин Философ, св. Папије Јерапољски, св. Иринеј Лионски, св. Методије Патарски.

За нас је особито важно учење св. Иринеја Лионског, познатог борца против јереси, изложено у његовој петој књизи, почев од XXXII главе. Његово тумачење текста Апокалипсиса и старозаветних пророштава о временима блаженог стања све твари на земљи још до свеопштег васкрсења и Страшног суда, која се односе на 1000-годишње царство, засновано је на живом предању, добијеном од самог апостола Јована Богослова. Св. Иринеј је био ученик Папија, који је са своје стране био ученик Јована Богослова и друг св. Поликарпа Смирноског. На њих се и позива св. Иринеј у свом учењу.

Св. Иринеј сматра за јеретичке, мисли оних који одричу прво васкрсење праведника и њихово царство до свеопштег васкрсења и Страшног суда: „Будући да се мисли неких поводе за јеретичким речима и да они не знају домострој Божији и тајне васкрсења праведних и Царства, које су почетак непропадљивости и кроз које се достојни постепено привикавају да примају Бога, неопходно је рећи, да праведни треба најпре да, васкрсавши ради лицезрења (сазерцања лицем к лицу) Бога у обновљеној творевини, добију обећано наследство, које је Бог обећао оцима и да царују у њему, а потом да буде суд. Јер праведно је да у истом сздању у коме су се подвизавали или подвргли мукама, свакојако испитани кроз страдање, они и добију плодове свога страдања, и у сздању у коме су усмрћени из љубави према Богу, да у истом и царују.“ (Књига пета, XXXII,1)

У наставку св. Иринеј говори о томе да обећања која је Бог дао Аврааму треба да се остваре на земљи, „јер је Бог истинит и веран“: „Ако је Бог њему дао обећање да ће наследити земљу, а он то није примио у току целог свог живота тада он треба заједно са својим семеном, тј. са онима који се боје Бога и који верују у Њега, да то добије о васкрсењу праведних.“ О истом испуњењу обећања говори св. Иринеј и у односу на благослов Исааков, који дат Јакову. „Уколико неко ово не буде схватао тако да се то односи на предодређено царство (1000-годишње царство васкрслих праведника – В.К.), онда ће ући у велику противречност и бесмисленост као што се то догодило са Јудејима, који су се заплели у свакој недоличности“.

Сагласно св. Иринеју, неће само праведници добити блаженство у Христу, него ће доћи и до општег обнављања твари, њеног привођења у рајско стање, и то још до Страшног суда и до свеопштег преображаја спасене твари. Ево каквим прекрасним речима о томе говори св. Иринеј:

„Према томе, горепоменути благослов се односи на времена Царства, када ће царовати праведни, оставши из мртвих, када ће и твар обновљена и ослобођена плодоносити мноштво свакојаке хране од росе небеске и плодности земље. Тако су и презвитери, који су видели Јована, ученика Господњег, казивали, да су они чули од њега, како је Господ учио о тим временима и говорио: „доћи ће дани, када ће расти виноградна дрвета, и на сваком ће бити 10 хиљада лоза, и на свакој лози 10 хиљада грана, и на свакој грани 10 хиљада прута, на сваком пруту и на сваком грозду 10 хиљада зрна и свако исцеђено зрно даваће по 25 мера вина. И када неко од светих буде брао неки од тих великих гроздова, тада ће други грозд клицати: ја сам лепши грозд, узми мене; преко мене благослови Господа... и остало плодносно дрвеће, семена и траве рађаће у овој мери и све животиње, употребљавајући храну добијену од земље, биће мирне и сагласне међу собом и у потпуној покорности људима.“

„О томе и Папије, ученик Јованов и друг Поликарпов, древни муж, писмено сведочи... Када Јуда издајник није поверовао овоме и питао, на који начин ће Господ учинити такво изобиље плодова, тада је Господ рекао: то ће видети они који их буду достигли (та времена).“

Са овим временима, после васкрсења праведних на земљи, св. Иринеј повезује и пророштва Исаије о блаженим данима, када ће наступити чудесни мир чак и међу

животињама: „вукови и јагањци заједно ће пасти, и лав као во јешће плеву, и змија земљу као хлеб: неће шкодити нити доносити несрећу на гори светој мојој, говори Господ.“ (Исаија, 65:25)

Св. Иринеј не одриче могућност и алегоријског схватања ових пророштава Исаије, али то не укида и њихово дословно поимање: „Знам да неки покушавају то да повежу са дивљим људима, који ће будући припадници разних народа и занимања, поверовати и сјединити се са праведним. Међутим, иако је то и сада тачно у односу на неке људе, који долазе из различитих племена у јединство вере, ништа мање се то неће десити о васкрсењу праведних и са животињама, као што је речено: јер је Бог богат свима. И треба да се са обнављањем твари све животиње покоре и повинују човеку – као што су оне (првобитно) биле покорене Адаму и да се поврате првобитној, Богом даној храни, тј. плодовима земље. На друго а не на садашње време указује то да ће се лав хранити плевом. То означава обиље и хранљивост плодова, јер ако се лав као животиња храни плевом, онда каква ће бити сама пшеница чија ће плева бити погодна за храну лавовима?“ (гл. XXXIII, 4)

Овај сликовити опис васпостављања рајског стања света после пада Антихристовог царства, свезивања сатане и васкрсења праведних представља за нас изузетни ауторитет. Уосталом овај опис, као што каже сам св. Иринеј Лионски, заснован је на речима самог Господа, које су предане Јовану Богослову, а од њега св. Папију, који их је донео до самог св. Иринеја. Где се овде могла поткрасти људска фантазија и неодговорна произвољност у предаји тако драгоценог сведочанства, која је кадра да искриви његов смисао? Кога од светих је могуће осумњичити за то? Јасно је да у овом случају добијамо чисти незамућени извор знања.

Поражавајуће је и то, како су неки средњевековни преписивачи могли да изоставе ова поглавља св. Иринеја, на тој основи што сами нису делили његова гледишта. Ова поглавља су се ипак сачувала у древним сиријским и јерменским рукописима, а исто тако и у одломцима код Евсевија и у пралелама Дамаскина. Сада се они поново издају, будући да нико не сумња у њихову изворну припадност св. Иринеју. Овај случај (изостављање дела текста при преписивању у складу са сопственим ставовима) још једном показује како су људска пристрашћа способна да лише објективности и да ослепе чак и у односу на тако дагоцене текстове, и како далеко може да оде у својој греховној дрскости људска самовоља ради утврђивања свог сопственог мишљења.

Св. Иринеј, ослањајући се на Исаијино пророштво говори још нешто ванредно важно о тим временима царства: „Бог ће продужити нас људе, и умножиће се они који су остали на земљи... „ни глас плача ни вапај неће се чути у њему (Јерусалиму), нити ће бити тамо младенца, ни старца који неће испунити година својих; јер ће јуноши бити сто година и грешник који умире сто година проклет биће, и изградиће домове и сами ће се уселити, и насадиће винограде и сами ће јести плодове њихове и пиће вино. Неће градити а да се други уселе, и неће садити, а други да једу. Јер као у дане дрвета живота биће дани народа Мојега, јер дела трудова њихових пребивају“ (Ис. 65:18,23) (Св. Иринеј, Књ. пета, XXXI, 4)

Као прво, потпуно је јасно, да је реч о догађајима на земљи у земној историји, а не на небесима и не после Страшног суда. Бог ће продужити... људе, и умножиће се који буду остали на земљи. И више од тога, људи ће у то време живети и године ће им се продужити. А грешници ће и у том царству праведних још увек умирати, „праведни човек који се буде налазио на земљи ће сасвим заборавити да умире (на умирање)“ (Исто, XXXVI, 2).

Као друго, и то је нарочито важно у речима св. Иринеја, људи у 1000-годишњем царству не само да ће живети наслађујући се благодаћу Божијом и даровима обновљене и човеку послушне природе, него ће се занимати и стварањем културе на очишћеној и обновљеној земљи, моћи ће да реализују творачке могућности које је у њих zaloжио Бог, ради обделавања света који их окружује. Замисао Божија о чувању и обрађивању Едемског врта од стране човека може бити претворена у стварност, иако, могуће, унеколико другачије него што би то било да није дошло до грехопада првих људи.

Смисао хиљадугодишњег царства на земљи, сагласно св. Иринеју Лионском, и јесте остваривање онога што је грехопадом онемогућено да се оствари. Он пише: „Будући да су људи истинити (људи), онда је неопходно да буде истинито и место њиховог пребивања и да се не враћа у ништавило, него да преуспева у свом битију, јер се ни субстанција ни суштина твари не уништава – јер је истинит и веран Онај који ју је устројио, већ „пролази обличје овога света“, тј. оно у чему је извршен преступ, зато што је човек оветшао (истрошио се, остарио) у томе... Када пак прође то обличје, и човек се обнови и ојача за непропадљивост (нетљеније) тако да више не буде могао да оветша, тада ће настати ново небо и нова земља, у којима ће пребивати „нови човек свагда о новом беседећи са Богом“.

И тако, у 1000-годишњем царству човек се и сам припрема за примање непропадљивости и узима учешће у припремању све твари, свог „истинског места пребивања“. Када се то припремање оконча, јавиће се ново небо и нова земља, живот будућега века.

А до тада „свет у злу лежи“ и сва твар уздише чекајући јављање синова Божијих.